

OpenSciLab.org

Наукова платформа

Open Science Laboratory

Deák József
Hatsianovich Ya.
Simonović Nikola
Аніщук А.М.
Аржанухіна С.В.
Бірюк Л.Я.
Богомол І.Є.
Боднар Д.М.
Бражанюк А.О.
Броневиц Т.А.
Величенко А.М.
Височина Н.В.
Гоцуляк М.В.
Гурська О.В.
Дідюк Ю.М.
Дініц Р.О.
Єрошенко Г.А.
Жебель В.М.
Жидецький Ю.Ц.
Іванова А.С.
Івашкевич О.В.
Калугіна Ю.В.
Колеснік І.В.
Коноваленко О.К.
Краєвська Н.О.
Кривцов В.В.
Ларионова С.О.
Лебедева О.С.
Манчинська Н.Б.
Марченко К.О.
Мишаківська Л.О.
Мудрик С.Б.
Нерознак Л.С.
Онофрієнко Н.О.
Орленко Н.А.
Осташова Я.В.
Остістова А.В.
Павлусів Н.М.
Павлюк А.В.
Пасько Е.А.
Перелыгин В.В.
Перцова О.В.
Полетай О.М.
Протасова А.С.
Репина С.О.
Решта В.М.
Рибалкін І.М.
Романчук В.В.
Руденко В.М.
Руденко Н.М.
Савчук А.М.
Серый А.И.
Скидан І.В.
Скрипка М.В.
Соловійова Д.В.
Стадольник А.Ю.
Стецкая А.Н.
Стогній А.О.
Столяренко О.Б.
Стрельцова И.Н.
Тертична Н.А.
Фрумкина А.Л.
Черняк В.А.
Чех О.С.
Чурсанова К.А.
Шестаков Ю.Н.
Шмалько Ю.В.
Шульжук Н.В.

*Сучасні тенденції
та концептуальні
шляхи розвитку
освіти і педагогіки*

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції
(м. Київ, 27 січня 2021 р.)

Наукова платформа

Open Science Laboratory

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ
ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ**

Матеріали

**II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(м. Київ, 27 січня 2021 року)**

Самостійне електронне текстове
наукове періодичне видання комбінованого використання

** на обкладинці вказано перших авторів кожної доповіді*

Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки [зб. наук. пр.]: матеріали II міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 27 січня 2021 р.). Київ, 2021. 427 с.

Збірник містить матеріали (тези доповідей) I міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки», у яких всебічно висвітлено проблеми сучасної освіти, а автори обмінюються педагогічним досвідом.

Видання призначене для вчених, педагогічних та науково-педагогічних працівників, здобувачів наукових та освітніх ступенів.

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки»
(м. Київ, 27 січня 2021 р.)

Адреса оргкомітету та редакційної колегії:

м. Київ, Україна

E-mail: conference@openscilab.org

www.openscilab.org

Наукові праці наведені в алфавітному порядку та згруповані за напрямками роботи конференції.

Для зручності, беручи до уваги, що видання є електронним, нумерація та загальна кількість сторінок наведені з врахуванням обкладинки.

Збірник на постійній сторінці конференції: <https://openscilab.org/ru/?p=3051>

*Матеріали (тези доповідей) друкуються в авторській редакції.
Відповідальність за якість та зміст публікацій несе автор.*

ЗМІСТ

* зміст інтерактивний

(натиснення на назву призводить до переходу на відповідну сторінку)

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

Калугіна Ю.В.

ЕКОНОМІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА 12

Мишаківська Л.О.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДИТЯЧОГО ХАРАКТЕРУ 17

Протасова А.С.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ
ДІТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАУКИ ТА ОСВІТИ 21

Стецкая А.Н.

ФОРМИРОВАНИЕ ДИЗАЙНЕРСКИХ УМЕНИЙ У ДЕТЕЙ
ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА КАК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ
ПРОБЛЕМА 26

ПОЧАТКОВА ОСВІТА

Бірюк Л.Я., Пішун С.Г.

ДО ПИТАННЯ РОЛІ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ..... 34

Соловйова Д.В.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ 41

Столяренко О.Б.

ВПЛИВ ПЕДАГОГА НА ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ
НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ..... 48

СЕРЕДНЯ ОСВІТА

Боднар Д.М.

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ Й РОЗВИТКУ ІДЕЙ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА 52

Марченко К.О.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЇ ЕМПАТІЇ
СТАРШОКЛАСНИКІВ В ПРОЦЕСІ СЛУХАННЯ МУЗИКИ..... 59

Решта В.М., Овсяник Л.М., Кисла І.І., Лобода Т.В., Пелих І.П.

СИНДРОМ «ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ» ВЧИТЕЛЯ. ПРИЧИНИ
РОЗВИТКУ ТА МЕХАНІЗМИ ПРОФІЛАКТИКИ..... 65

Савчук А.М.

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ GOOGLE CLASSROOM НА УРОКАХ
ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ 70

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Deák József

ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ІСТОРІИ 100 ЛЕТНЕЙ ГОДУДАРСТВЕННОЙ
ПОЛИЦИИ ВЕНГРИИ И 300 ЛЕТНЕЙ РОССИЙСКОЙ РЕГУЛЯРНОЙ
ПОЛИЦИИ – У ИСТОКОВ 74

Бражанюк А.О.

СУТНІСТЬ ОСОБИСТІСНО-КОМУНІКАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ФІЗИЧНИХ ТЕРАПЕВТІВ ТА
ЕРГОТЕРАПЕВТІВ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ 78

Дідюк Ю.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ МАРКШЕЙДЕРСЬКОГО КРЕСЛЕННЯ
В СУЧАСНИХ УМОВАХ 83

Лебедєва О.С., Косенко Н.О., Коваленко А.В., Левашова Ю.С.

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ “SOFT SKILLS” У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ 89

Онофрієнко Н.О., Няньчук О.Ю.

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ
ОСВІТИ МЕТОДАМИ МАТЕМАТИКИ..... 96

Пасько Е.А.

ВЛИЯНИЕ СРЕДСТВ МАССОВОЙ ИНФОРМАЦИИ НА
ПРАВОСОЗНАНИЕ МОЛОДЕЖИ 102

Полетай О.М.

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У
СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ 109

Фрумкина А.Л.

МОДЕЛИ ПРОЦЕССОВ ОБУЧЕНИЯ ИЗО В ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ И ПРАКТИКЕ 115

Чурсанова К.А.

ПРОБЛЕМЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ И КАЧЕСТВА ОБУЧЕНИЯ НА ОСНОВЕ НОВЫХ ПОДХОДОВ В МОДЕРНИЗАЦИИ РОССИЙСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ 123

СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

Остігова А.В.

АСИНХРОНИЯ РОЗВИТКУ ПРИ ДИТЯЧОМУ АУТИЗМУ, ЯК АСПЕКТ ВПЛИВУ НА СОЦІАЛЬНУ АДАПТАЦІЮ 132

Руденко В.М.

НАУКОВА ПРОБЛЕМА ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА КАТЕГОРІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ 135

Стогній А.О.

АКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН 145

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ

Колеснік І.В., Левчук Т.М., Терещенко І.А.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ В НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ГІМНАСТІВ 156

Коноваленко О.К., Брагин Я.Ю.

ОРИЕНТИРОВОЧНЫЙ КРИТЕРИЙ ДРОБЛЕНИЯ ТРЕНИРОВОЧНОЙ НАГРУЗКИ ПО ОТДЕЛЬНЫМ ЗАНЯТИЯМ 161

Мудрик С.Б.

ГРА ЯК «ДОПІНГ» – ЧИ ДОПІНГ ДЛЯ ГРИ? 165

Орленко Н.А., Величенко М.А., Ключников Т.М.

ВАЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ САМОКОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ 170

Репина С.О.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА РАЗЛИЧНЫХ ВИДОВ СПОРТА В УКРАИНЕ 173

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Шестаков Ю.Н., Хоровец І.Г.

О НЕКОТОРЫХ ПРОБЛЕМАХ СИСТЕМЫ ДОПОЛНИТЕЛЬНОГО
ОБРАЗОВАНИЯ ВЗРОСЛЫХ: СОДЕРЖАТЕЛЬНЫЙ И
МЕТОДИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ 181

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

Аржанухіна С.В., Перцова О.В.,

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО
УЧИТЕЛЯ МУЗИКИ..... 188

Павлюк А.В.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ
ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ З ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН..... 192

Перцова О.В., Богомол І.Є.

ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ЗВО 197

Романчук В.В., Коломієць А.В.

СУЧАСНІ ЗАСОБИ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ..... 202

Серый А.И.

О МНОГОЗНАЧНОСТИ ТЕРМИНА «АБСОЛЮТНЫЙ» В КУРСЕ
ФИЗИКИ..... 205

Стадольник А.Ю.

РОБОТОТЕХНИЧЕСКИЕ КОНСТРУКТОРЫ КАК СРЕДСТВО
ФОРМИРОВАНИЯ КЛЮЧЕВЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ НА
УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ И ФАКУЛЬТАТИВНЫХ ЗАНЯТИЯХ ПО
РОБОТОТЕХНИКЕ..... 209

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ

Simonović Nikola, Maksimović Jelena

THE CONCEPT OF PLURALISM OF RESEARCH PARADIGMS AS A
STIMULUS TO A REFLECTIVE APPROACH IN EDUCATIONAL
PRACTICE..... 221

Тертична Н.А., Шаблевська Т.С.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗУМІННЯ СЕНСУ ЛЮБОВІ В
ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ..... 230

ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Аніщук А.М.

ВИХОВАННЯ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ КОМУНІКАТИВНОЇ ГРИ 240

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Гоцуляк М.В., Маславчук Н.А.

ЕКОЛОГІЧНЕ СПРЯМУВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ
МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ 249

Жебель В.М., Сакович О.О., Гуменюк А.Ф., Антонюк Я.О.

ЗНАЧЕННЯ ПОЗИТИВНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТІВ В
ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У МЕДИЧНОМУ
ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ 253

Кривцов В.В., Кривцов В.В.

З ДОСВІДУ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ АНАЛІЗУ КОНКРЕТНОЇ
СИТУАЦІЇ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ 258

Манчинська Н.Б.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРИ
ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН 269

Скидан І.В., Орленко Н.А., Гейченко С.П., Лукашова І.В.

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В НАУ ПІД ЧАС
ПАНДЕМІЇ 273

Скрипка М.В., Панікар І.І., Гарагуля Г.І.

ДОСВІД ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДАХ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ВЕТЕРИНАРНА МЕДИЦИНА» 279

Черняк В.А., Карпенко К.К., Гибало Р.В., Кузьменко О.В.,

Нагалюк Ю.В.

КЛІНІЧНЕ І НАУКОВО-ОСВІТНЄ ЗНАЧЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ
ОНОВЛЕНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ПІСЛЯТРОМБОТИЧНОЇ ХВОРОБИ
НИЖНІХ КІНЦІВОК 289

Чех О.С.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ ТРАЕКТОРИИ КАК
МЕХАНИЗМ ПРОФЕСИОНАЛЬНОГО САМОРАЗВИТИЯ И
САМООПРЕДЕЛЕНИЯ СТУДЕНТА – БУДУЩЕГО ПЕДАГОГА 297

Шульжук Н.В.

ПРАГМАЛІНГВІСТИКА У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГА..... 303

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Ларионова С.О.

СОЦІАЛЬНА ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ЛИЧНОСТИ: КРИТЕРИИ,
ФУНКЦИИ, МОДЕЛИ ФОРМИРОВАНИЯ..... 310

Нерознак Л.С., Демиденко Т.М.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ДІТЬМИ, МАТЕРІ ЯКИХ
ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА..... 321

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

Жидецький Ю.Ц.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ВІДОМЧОЇ ОСВІТИ
МВС УКРАЇНИ 325

Іванова А.С.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ
СУБ'ЄКТАМИ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ..... 329

Павлусів Н.М.

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТІ: ВИКЛИКИ І
ПЕРСПЕКТИВИ..... 336

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОСВІТІ

Богомол І.Є., Лиска А.І.

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ СФЕРИ ДО ФОРМУВАННЯ
ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ ІТ-
ТЕХНОЛОГІЙ 340

Дініц Р.О., Яценко В.В.

АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В
УМОВАХ ПАНДЕМІЇ 343

Єрошенко Г.А., Лисаченко О.Д., Кінаш О.В., Пелипенко Л.Б.,

Шевченко К.В.

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ В НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС КАФЕДРИ ГІСТОЛОГІЇ,
ЦИТОЛОГІЇ ТА ЕМБРІОЛОГІЇ..... 346

Івашкевич О.В. ШЕРІНГ, ЯК НОВА «ФІЛОСОФІЯ» БІБЛІОТЕК КРАЇНИ.....	351
Краєвська Н.О. GOOGLE CLASSROOM ЯК СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	356
Рибалкін І.М. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	363
Стрельцова И.Н. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-КОММУНИКАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ РАЗВИТИЯ УЧЕБНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ УЧАЩИХСЯ.....	369
<i>НАУКИ ПРО ОСВІТУ ТА ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ В ЦІЛОМУ</i>	
Броневиц Т.А. МЕТОДИКА ИЗУЧЕНИЯ И ПРЕПОДАВАНИЯ КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА	375
Величенко А.М., Коротя В.В., Совгіря Т.М. АНАЛІЗ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ СПРИНТАРСЬКИМ БІГОМ	383
Височина Н.В. ПЕДАГОГІКА ТА МЕДИЧНА ОСВІТА: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ	386
Гурська О.В., Мироненко Л.Л. НАВЧАТИ НАВЧАТИСЯ АБО ЯК ЗМІНЮЄТЬСЯ РОЛЬ УЧИТЕЛЯ В НУШ	390
Осташова Я.В. УПРАВЛЕНЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В РОССИЙСКИХ И ЗАРУБЕЖНЫХ УНИВЕРСИТЕТАХ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ.....	400
Перельгин В.В., Склярова Н.А., Жариков М.В., Склярова Л.В., ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ «БЕЗОПАСНОСТЬ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ» НА ФАКУЛЬТЕТЕ ПРОМЫШЛЕННОЙ ТЕХНОЛОГИИ ЛЕКАРСТВ.....	408
Руденко Н.М. ВИХОВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ.....	416

Hatsianovich Ya., Puhteeva I.

STUDY OF THE STRUCTURE OF THE INCIDENCE OF RESPIRATORY DISEASES IN CHILDREN ON THE BASIS OF THE INFECTIOUS DISEASES DEPARTMENT OF THE MINSK REGIONAL CHILDREN'S CLINICAL HOSPITAL 421

Шмалько Ю.В.

ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ..... 424

ПРАГМАЛІНГВІСТИКА У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФІЛОЛОГА

Шульжук Наталія

Кандидат філологічних наук, доцент кафедри стилістики та культури української мови Рівненського державного гуманітарного університету

Постановка проблеми. У контексті сучасної антропозорієнтованої науки про мову, як слушно зауважує Ф. Бацевич, «необхідно проводити «ревізію», «інвентаризацію», «переоблік» її окремих напрямів, підходів, категорій, одиниць, методів і методик тощо з позицій її цілісності й відповідності сучасним провідним науковим парадигмам» [3, с. 30]. Сучасний парадигмальний простір мовознавства представлений співіснуванням двох домінуючих парадигм – прагматичної та когнітивної [9], які зорієнтовані на дослідження мови не як семіотичної системи, а як засобу комунікації і впливу. Це зумовило потребу вивчення складників комунікативної ситуації, що визначають умови адекватного добору й використання одиниць і категорій мови з метою досягнення найефективнішого впливу на партнера по комунікації. Крім того, мовна одиниця фіксує ставлення мовця до об'єктів світу дійсності, які він презентує у своєму висловлюванні, до змісту повідомлення та до того, кому мовлення адресоване. Усі ці аспекти процесу комунікації складають проблемне поле важливого складника сучасної науки про мову – прагмалінгвістики, в центрі уваги якої мовленнєва діяльність людини в конкретному вимірі «тут і тепер» [3, с. 35]. У зв'язку з цим виникає потреба визначити місце прагмалінгвістики з-поміж традиційних академічних дисциплін лінгвістичного циклу та у системі підготовки філологів загалом.

Мета наукової розвідки – проаналізувати підручники, посібники та збірники вправ і завдань із синтаксису щодо презентації в них прагмалінгвістичних параметрів комунікативної ситуації й обґрунтувати

доцільність підготовки здобувачів вищої освіти філологічних спеціальностей ЗВО на комунікативно-прагматичних засадах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми. Комунікативна ситуація та її складники неодноразово були об'єктом дослідження вчених. Так, В. Г. Гак виділив у структурі ситуації, яка породжує висловлювання, кілька компонентів – діяльнісні, предметні та соціально-психологічні [4]. К. А. Долінін зацентрував увагу на компонентах екстралінгвістичної ситуації та її предметно-подієвому фоні, запропонувавши схему комунікативного акту як діяльнісної ситуації [5]. Свою схему структури комунікативної ситуації презентував І. П. Сусов: «Я – повідомляю – тобі – у цьому місці – у цей час – через посередництво цього висловлювання – про цей предмет – через такий-то мотив або причину – з такою-то метою або наміром – за наявності таких-то передумов – у такий-то спосіб» [11, с. 9].

Проблематика прагмалінгвістики представлена і у працях таких дослідників, як Ю. Д. Апресян [1], Б. Ю. Норман [8], Н. Д. Арутюнова, О. В. Падучева [2], Ф. С. Бацевич [3] та ін.

Виклад основного матеріалу. Актуалізацію екстралінгвістичних параметрів процесу комунікації з урахуванням соціальних, психологічних та комунікативних ролей її учасників зумовив комунікативно-прагматичний підхід до вивчення одиниць мови. Це з одного боку, а з іншого – названий підхід зумовив потребу розмежування понять «речення» і «висловлювання», «текст» і «дискурс». Учені зауважують, що між екстралінгвістичними та власне лінгвістичними проблемами не існує непроникних меж, оскільки висловлювання – мовленнєва одиниця, що будується на базі мовної одиниці – речення. Крім того, висловлювання не породжується і не інтерпретується поза знаннями мовців про світ та поза пресупозиціями й імплікаціями, що супроводжують висловлювання в дискурсі. Це означає, що інтеграція екстра- та інтралінгвістичних аспектів, «коли категорії і форми мови виявляються пропущеними крізь призму комунікативних взаємодій адресата і адресанта»

[12, с. 212], стає основою для лінгвістики спілкування, яка виявляє найтісніші зв'язки з такою традиційною академічною мовознавчою дисципліною, як «Синтаксис сучасної української мови». То чи спроможний цей провідний у системі підготовки філологів курс самостійно сформувати таку мовну особистість, яка б могла не просто відчувати себе учасником акту комунікації, а досягати певної прагматичної мети, обирати ефективні комунікативні стратегії і тактики відповідно до умов спілкування?

Безумовно, учені не заперечують, що вершиною синтаксичної організації мови є речення, формально-синтаксична та семантична структура якого робить його потенційною комунікативною одиницею. Конкретна ж комунікативна ситуація, компонентами якої є мовець та його адресат, їх соціальні та психологічні ролі, фонові знання (національні стереотипи), мотиви, мета, місце і час спілкування, відповідні емоції комунікантів та ін., породжує реальне висловлювання. Проте сьогодні викладач-мовник, який працює над формуванням професійної комунікативної компетентності здобувача вищої освіти, повинен показати йому, що речення (як граматична одиниця) потенційно багатозначне, оскільки мовець актуалізує комунікативно вагому інформацію, відводячи їй позицію реми, у висловлюванні, в якому і реалізуються його комунікативні наміри (повідомити інформацію або зробити запит на неї, або вплинути на адресата, спонукаючи його до здійснення відповідної дії). Саме тому у мовленні є «множинність варіантів вираження одного і того ж інтенційного значення/смислу» [12, с. 30]. Такий підхід є перспективним, оскільки вивчення мови на комунікативно-прагматичних засадах дозволяє носієві мови «не просто оволодіти мовою як системою когнітивних смислів, а вміти розпізнавати ефективність їх уживання у мовленні інформатора й самому оперувати ними у процесі спілкування» [6, с. 16].

Висловлювання як мінімальна «клітинка» спілкування у процесі комунікації взаємодіє з іншими висловлюваннями. Ця взаємодія породжує більшу одиницю – дискурс – «процес мовленнєвої діяльності мовця

(монолог/діалог), у якому представлена не лише інформація про «стан речей у світі» (пропозиція), а й увесь набір суб'єктивних, соціокультурних ... смислів» [12, с. 32]. Спочатку вчені у таких утвореннях виокремлювали текстові категорії граматичного рівня (зв'язність і цілісність), проте згодом усвідомили, що розкрити природу тексту можна лише через вихід за межі власне синтаксису і семантики на комунікативний рівень, який «перетворює текст зі статичного структурного утворення на динамічний комунікативний дискурс» [12, с. 34].

Аналіз підручників, посібників, збірників вправ і завдань із синтаксису для здобувачів вищої освіти філологічних спеціальностей ЗВО дає підстави констатувати відсутність в них матеріалів, які б повною мірою сприяли формуванню в майбутніх філологів комунікативно-прагматичних умінь і навичок. До завдань, які вони презентують, практично не залучені дискурсні фрагменти для виявлення в них прагматичного потенціалу, адже дослідника дискурсу передусім цікавлять мовленнєві інтенції адресанта, що породжують його стратегії й тактики, оцінки, емоції щодо відображеної дійсності, адресата та змісту повідомлення. Важко не погодитись з образним висловлюванням про дискурс /текст, запропонованим Н. Формановською: «... це дволикий Янус, який обертається для дослідника то процесом поєднання висловлювань за «присутності» особи, яка творить, то результат зв'язку речень у певну синтаксичну текстову структуру» [12, с. 35].

З-поміж завдань до вправ у проаналізованих збірниках не натрапили на такі, як-от: «Визначте сферу спілкування, соціальні параметри адресанта і адресата, їх мотиви і цілі у запропонованій комунікативній ситуації, а також її темпоральні та локальні компоненти»; «Прокоментуйте текст виступу щодо реалізації в ньому принципів кооперації Г. Грайса. Які з постулатів, на вашу думку, порушені? Які наслідки виявлених порушень?»; «Проілюструйте доречне використання максим такту, великодушності, схвалення, скромності, згоди, симпатії Дж. Ліча. Чи завжди дотримання інтересів інших, схвалення дій співрозмовника та збільшення його вигоди доречне у спілкуванні? Чи

пов'язане уміння йти на компроміс, досягати консенсусу з максимою згоди Дж. Ліча? Аргументуйте свою позицію»; «Як відомо, бути ввічливим – це надавати партнерові ту соціальну роль, на яку він претендує. Ввічливість – це ще й соціально-культурний компонент спілкування, естетична та прагматична категорія, а також дієвий мовний/мовленнєвий механізм діалогічної взаємодії. Продемонструйте ці положення на конкретних прикладах (власних або дібраних із текстів художньої літератури). Зверніть увагу на доцільність використання ти-/Ви-форм спілкування»; «Одним із видів схвалення у вигляді люб'язності, приємних слів є комплімент. Наведіть приклади компліментів, які піднімають настрій партнерові, створюючи сприятливий мікроклімат у процесі спілкування, та компліментів, що руйнують його і навіть можуть призвести до конфлікту»; «Спробуйте заповнити невиражені фрагменти комунікативної ситуації у вигляді передтекстових пресупозицій та затекстових імплікацій»; «Наведіть приклади національно специфічних стереотипів у процесі спілкування, характеризувавши їх прагматичний потенціал»; «Наведіть приклади з текстів художньої літератури, які ілюструють заміщення неприйнятних номінацій евфемізмами. З'ясуйте причини і наслідки їх використання»; «Визначте, спираючись на аналіз звертань, статус і ролі комунікантів, характер їхніх взаємин. Чи дозволяють вони адресантові реалізувати його комунікативну інтенцію?» та ін. Подібні завдання суттєво доповнюють інформацію про одиниці комунікації, представлену в синтаксисі, акцентуючи увагу на їх прагматичному потенціалі, що уможливорює формування дискурсної компетенції майбутніх філологів.

Звернімо увагу, що у певній комунікативній ситуації вербальна реакція адресата може бути відсутньою, проте таке мовчання – комунікативно значуще, оскільки воно містить інформацію про психологічний та емоційний стан комунікантів, їх соціальний статус, про небажання відповідати, незнання відповіді та ін. (функції акту мовчання як комунікативної одиниці усебічно

дослідив С. Крестинський [7]). Однак такі комунікативні одиниці взагалі не представлені ні у підручниках із синтаксису, ні у відповідних збірниках вправ і завдань. Це, безумовно, пріоритет прагматики.

Висновки та перспективи досліджень. Отже, послідовне утвердження ідей антропоцентризму в науці призвело до «поєднання різноманітних знань в цілісну систему» [10, с. 193] й актуалізувало міждисциплінарні дослідження, з-поміж яких вирізняється прагмалінгвістика, що не виключає провідних постулатів і концепцій традиційного синтаксису як вершини мовної системи, проте уможливорює формування дискурсивної компетентності здобувачів вищої освіти на комунікативно-прагматичних засадах, збагачуючи їхнє уявлення про сутність та функції мовних одиниць.

Негативний інформаційний вплив глобального комунікативного простору на людину й інтенсифікація соціальної напруги, що нерідко переходить в агресію, зумовили потребу відновлення екологічного балансу у сфері мовленнєвої комунікації, тому перспективу подальших наукових пошуків доречно пов'язати з вивченням прагмалінгвістичних аспектів мовленнєвої толерантності як основи для формування гармонійної життєдіяльності мовної особистості та її ефективної соціальної взаємодії.

Література

1. Апресян Ю. Д. Прагматическая информация для толкового словаря *Прагматика и проблемы интенциональности*. Институт языкознания АН СССР. Проблемная группа «Логический анализ языка». М. : Наука, 1988. С. 7–44.
2. Арутюнова Н. Д., Падучева Е. В. Истоки, проблемы и категории прагматики. *Новое в зарубежной лингвистике*. М., 1985. Вып. 16. С. 3–43.
3. Бацевич Ф. С. Лінгвістична прагматика: спроба обґрунтування проблемного поля та дослідницької одиниці. *Мовознавство*. 2009. № 1. С. 29–37.

4. Гак В. Г. Высказывание и ситуация. *Проблемы структурной лингвистики*. – М. : Наука, 1973. С. 349–372.
5. Долинин К. А. Интерпретация текста. М. : Просвещение, 1985. 288 с.
6. Дружененко Р. Перспективи актуалізації комунікативно-прагматичної основи навчання української мови. *Українська мова і література в школах України*. Київ : Педагогічна преса, 2014. № 1 (130). С. 15–18.
7. Крестинский С. В. Молчание как средство коммуникации и его функции в языковом дискурсе. *Вестник ТвГУ. Серия «Филология»*. 2011. Вып. 1. С. 34–37.
8. Норман Б. Ю. Лингвистическая прагматика (на материале русского и других славянских языков) : курс лекцій. Минск : БГУ, 2009. 83 с.
9. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підруч. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
10. Скакун І. О. Перспективи антропоцентризму в сучасній науковій картині світу. *Актуальні проблеми філософії та соціології*: науково-практичний журнал. Одеса : Гельветика, 2015. № 5. С. 193–196.
11. Сусов И. П. Прагматическая структура высказывания. *Языковое общение и его: единицы*. Калинин : Изд-во КГУ, 1986. С. 7–11.
12. Формановская Н. И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический поход. М. : Русский язык, 2002. 216 с.

Самостійне електронне текстове
наукове періодичне видання комбінованого використання

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
(м. Київ, 27 січня 2021 р.)

II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Сучасні тенденції та концептуальні шляхи розвитку освіти і педагогіки»
(м. Київ, 27 січня 2021 р.)

Адреса оргкомітету та редакційної колегії:

м. Київ, Україна

E-mail: conference@openscilab.org

www.openscilab.org

ISSN 2709-670X

9 772709 670020